KESHEV קשב

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

תיאטרון האבסורד?

סיקור מחאת האמנים נגד הופעה מעבר לקו הירוק בעיתונות המודפסת

אוגוסט 2010

מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל (ע"ר)
THE CENTER FOR THE PROTECTION OF DEMOCRACY IN ISRAEL
قيشف – مركز حماية الديموقراطية في اسرائيل
KESHEV קשב

תיאטרון האבסורד?

סיקור מחאת האמנים נגד הופעה מעבר לקו הירוק בעיתונות המודפסת

אוגוסט 2010

מחקר וכתיבה: חנה גרין
ניהול מחקר: שירי אירם
עופר ולודבסקי

This report is made possible by the generous support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID). The contents are the responsibility of Keshev and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government.

צוות והנהלת קשב:

נשיא: דויד גרוסמן

יו"ר: דני רובינשטיין

מנכ"ל מייסד: יזהר באר

פיקוח אקדמי: דר' תמר אשורי

חברי הצוות: שירי אירם (מנהלת המחקר), חנה גרין (חוקרת), עופר ולודבסקי (חוקר), ליאת גרצס (דוברת), דר' איתן שיפמן (קשרי חוץ)

חברי הנהלה: שרל אנדרלין, פרופ' גליה גולן, מנואלה דבירי, דר' דניאל דור, דר' צביה ולדן, יפתח יעקב, דר' הגר להב, פרופ' רם לוי, דר' עאדל מנאע, דר' לאה מנדלזיס, ענת סרגוסטי, חגית עופרן, עו"ד דר' יובל קרניאל, פרופ' פרנסס רדאי, פרופ' דב שנער, עו"ד טליה ששון, דר' מרי תותרי

ת.ד. 8005 ירושלים 91080 | טלפון: 972-2-6221126 | פקס: 972-2-6221127 | info@keshev.org.il | www.keshev.org.il

תוכן עניינים

מבוא 5

הבלטת ההתנגדות למחאת האמנים 6

הסיקור ב"מעריב", "ישראל היום" ו"ידיעות אחרונות" 6

הבלטת ההתנגדות למחאה בכותרות: "עברו את הגבול" 6

דיווח על המחאה בכותרות: 35 "טאלנטים" ממדינת תל-אביב 8

סיקור התמיכה במחאה: "מעטים באו לתמוך באומנים" 11

הסיקור ב"הארץ": אמנים הם לא חיילים 15

"חרם תרבותי על תושבי אריאל"? 16

"מלחמת חרמות" 16

"תושבי אריאל מנסים להסתיר את העלבון" 19

הידעת? אריאל – מעבר לקו הירוק 24

סיכום: העיתונות עברה את הגבול 27

מבוא

באוגוסט 2010 הודיעו התיאטראות הציבוריים בישראל על כוונתם להציג בהיכל התרבות החדש בהתנחלות אריאל. בעקבות זאת פרסמו 36 אנשי תיאטרון, מחשובי היוצרים בארץ, מכתב הקורא להנהלותיהם לקיים את פעילות התיאטראות בתחומי מדינת ישראל הריבונית שבתוך הקו הירוק, ומודיע על סירובם להופיע בהתנחלות אריאל או בכל התנחלות אחרת (26 באוגוסט 2010). מכתב זה זכה לסיקור רחב בעיתונות המרכזית בישראל. בעקבות מחאת האמנים נגד הופעה מעבר לקו הירוק התעורר גל של תגובות נגד מצד אנשי ציבור, פוליטיקאים ואמנים המתנגדים למחאה. גם "קונטרה-מחאה" זו קיבלה סיקור עיתונאי רחב בכלי התקשורת המרכזיים. עם פתיחתו של ההיכל בתחילת חודש נובמבר עלה שוב הנושא לראש סדר היום התקשורתי.

מחאת האמנים נגד הופעה מעבר לקו הירוק וטענות המתנגדים למחאה משקפים שסע מרכזי בחברה הישראלית סביב שאלת ההתנחלויות והלגיטימיות שלהן. אי אפשר גם להתעלם מהאווירה הציבורית וההתרחשויות בתקופה בה פורסם המכתב, בעידן של דומיננטיות פוליטיות של הימין בזירה הציבורית והפוליטית בישראל, שנתיים לאחר תום מבצע "עופרת יצוקה" בעזה. בתקופה זו התגברו תופעות של דה-לגיטימציה כלפי ישראל בעולם ובמקביל התרבו ההתקפות מבית כלפי משמיעי ביקורת פנימית, עד כדי החלטה להקים ועדת חקירה של הכנסת נגד ארגוני שלום וזכויות אדם. גם הצעות החקיקה הרבות המועלות חדשות לבקרים, המגבילות זכויות של מיעוטים, מאפיינות את תמונת המצב הציבורית והפוליטית בתקופה זו.

דווקא בימים סוערים אלה, ראוי היה כי העיתונות החופשית בישראל תביא לידיעת צרכניה את מגוון הדעות במרחב הציבורי ותסקר בהגינות את חילוקי הדעות המפלגים את החברה הישראלית, תוך הצגת ההקשרים המתחייבים. לא כך מצאנו, לצערנו, בניתוח הסיקור התקשורתי של מחאת האמנים המסרבים להופיע מעבר לקו הירוק.

מחקר זה בוחן את סיקור מחאת אנשי התיאטרון הציבורי בארבעת העיתונים הגדולים בישראל ("ידיעות אחרונות", "מעריב", "הארץ" ו"ישראל היום") בין ה-29 לבין ה-31 באוגוסט 2010, ימים בהם מכתב הסירוב עמד בראש סדר היום.

המחקר בוחן שתי סוגיות מרכזיות בסיקור הנושא: אופן הצגת עמדת האמנים וההתנגדות לה ואופן תיוג עמדות האמנים המוחים וההקשר הרחב של מחאתם.

מצאנו כי הסיקור בשלושה מהעיתונים הגדולים התאפיין בהטיה חריפה בהצגת עמדת האמנים המוחים אל מול ההתנגדות לה. לרוב ביטאו עיתונים אלה הזדהות מוחלטת עם עמדות המתנגדים למחאה. מעבר לכך, אופן הצגת המחאה תייג אותה כבלתי לגיטימית ובלתי ראויה. תוך שימוש בוטה באמצעים עריכתיים, הוצאה המחאה מהקשרה והוצגה כביקורת בלתי קבילה הגובלת בבגידה במדינת ישראל.

הבלטת ההתנגדות למחאת האמנים

הסיקור ב"מעריב", "ישראל היום" ו"ידיעות אחרונות"

אנשי התיאטרון שחתמו על מכתב הסירוב העלו למרחב הציבורי דיון בשאלה אם ראוי שתיאטרון ציבורי יופיע מעבר לקו הירוק, בשטחים הכבושים, שאינם חלק ממדינת ישראל הריבונית. הסיקור בשלושה מתוך ארבעת העיתונים הגדולים אופיין בחוסר איזון בוטה בהצגת העמדות בדיון ציבורי זה, בהעדר הגינות וכתוצאה ישירה מכך בקביעת עמדה נגד עצם הלגיטימיות של המחאה.

עורכי "ידיעות אחרונות", "ישראל היום" ו"מעריב" הבליטו באופן שיטתי עמדות המתנגדות למחאת אנשי התיאטרון נגד הופעה מעבר לקו הירוק, על אף שהחומרים אשר הביאו הכתבים כללו לרוב עמדות שונות ומנוגדות. ההבלטה ניכרת בבחירת העמדות אשר יוצגו בכותרות, בבחירות המילוליות ובשפה החזותית.

עמדת אנשי התיאטרון המוחים עמדה בצל ההבלטה של העמדה הנגדית, ועמדות התומכות במחאה נדחקו ברוב המכריע של המקרים לעומק הטקסטים ולמאמרי דעה.

הבחירות המילוליות והשפה החזותית של העיתונים שיקפו עמדה חד משמעית לא רק נגד אקט המחאה של אנשי התיאטרון, אלא אף נגד הלגיטימיות של השמעת דעה ביקורתית בסוגיה מרכזית המפלגת את החברה הישראלית ונמצאת בדיון ציבורי יותר מארבעה עשורים: סוגיית ההתנחלויות מעבר לקו הירוק. תוך שימוש קיצוני באמצעי עריכה אלו הועבר מסר ברור אל הקוראים על-פיו השאלה אותה העלו אנשי התיאטרון אינה ראויה כלל לדיון.

הבלטת ההתנגדות למחאה בכותרות: "עברו את הגבול"

לאורך שלושת ימי הסיקור שנבדקו, הבליטו הכותרות בשלושת העיתונים את העמדות המתנגדות למחאת אנשי התיאטרון, תוך העברת מסר בוטה נגד המחאה. רשימת הכותרות הבאה מדגימה זאת:

הם שכחו מי משלם (כותרת ראשית)
עשרות שחקנים ויוצרים הביעו בסוף השבוע את התנגדותם להופיע בהיכל התרבות החדש בראיאל "כמו גם בכל התנחלות אחרת" * שרת התרבות: "אמן שהוא חלק ממוסד הנהנה מתמיכת המדינה לא יכול לבחור את הקהל" (כותרת משנה)
זעם בימין: מעשה אנטי תרבותי בעליל (כותרת משנה)
("ישראל היום", כותרות כפולת עמודים 2-3, 29 באוגוסט)

תיאטרון האבסורד ("ידיעות אחרונות", הפניה בעמוד הראשון, 29 באוגוסט)

עשרות אמנים נגד סרבני ההופעות בראיאל: נופיע בכל מקום (כותרת ראשית)
"ישראלים בכל מקום בארץ זכאים ליהנות ממופעי אמנות ובידור" – מכריזים בכירי האמנים בישראל בתשובה לחרם על הופעות בשטחים (כותרת משנה)
("ידיעות אחרונות", כותרות הגיליון בעמוד הראשון, 30 באוגוסט)

בעקבות עצומת אנשי התיאטרון: עשרות שחקנים, זמרים וזוכי פרס ישראל חתמו על עצומה נגד החרמת אריאל (כותרת גג)

אמנות נגד סרבנות (כותרת ראשית)

"נופיע באריאל ובכל מקום בארץ" – הכריזו אתמול עשרות כוכבי הבמה בעצומה שיזם ארגון אמני ישראל כצעד-נגד למכתב הסרבנות של השחקנים והבמאים * מבחינת החוק היבש: קשה לפטר סרבן (כותרת משנה)

נתניהו: "לא נתמוך במחרימים" (כותרת כתבה)

("ידיעות אחרונות", כותרות כפולת עמודים 2-3, 30 באוגוסט)

מחאת המפונקים ("מעריב", הפניה בעמוד הראשון, 29 באוגוסט)

עברו את הגבול ("מעריב", כותרת ראשית בעמוד 4, 29 באוגוסט)

סערת החרם לא נרגעת * חברי כנסת דורשים לפגוע בתקציבי התיאטראות * בימין מתארגנים לפעולות נגד החלטת השחקנים, שארבעה מהם חזרו בהם מכוונתם להחרים את אריאל ("מעריב", כותרת משנה בעמוד ראשון, 30 באוגוסט)

ניתן לראות כי המסר לפיו מחאת האומנים אינה לגיטימית הועבר בדרכים מגוונות. לעיתים בחרו העורכים לנסח כותרות שכללו ביטויים לשוניים כגון "עברו את הגבול" או "תיאטרון האבסורד" המוציאים מכלל הלגיטימי את אקט המחאה או מביעים זלזול כלפיה; פעמים אחרות הבליטו הכותרות רק עמדות המתנגדות למחאה.

עורכי "ישראל היום", "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" בחרו לנסח כותרות בולטות בעמודי החדשות המתנגדות למחאת אנשי התיאטרון. הנה כמה דוגמאות:

▲ "מעריב", כותרת כפולת עמודים 4-5, 29 באוגוסט

▲ "ידיעות אחרונות", כותרת עמוד 2, 30 באוגוסט

▲"ישראל היום", כותרת הגיליון, 29 באוגוסט

▲ "מעריב", הפניה בעמוד הראשון של הגיליון, 29 באוגוסט

▲"ישראל היום", כותרת ראשית של עמודים 2-3, 29 באוגוסט

▲"ישראל היום", כותרת ראשית של עמודים 4-5, 30 באוגוסט

דיווח על המחאה בכותרות: 35 "טאלנטים" ממדינת תל-אביב

ניתן להפריד בין הדיווח על המחאה עצמה, אשר הופיע לעתים בכותרות משנה, לבין הצגת העמדות והנימוקים התומכים במחאה, אשר נדחקו כמעט לחלוטין אל שולי הסיקור. נבחן תחילה את הדיווח על המחאה עצמה, ובחלק הבא נדון בהצגת עמדות התמיכה בה.

כותרות משנה לא מעטות דיווחו אמנם על מחאת אנשי התיאטרון. אולם, הן נבלעו בתוך מכלול כותרות אשר הביע זלזול בעמדת המוחים וייצג את העמדה ההפוכה. כתוצאה מכך, מחאת האמנים עצמה הוצגה כבלתי לגיטימית.

כך, למשל, נראתה כותרת גיליון "ישראל היום" ב-29 באוגוסט:

> **35 "טאלנטים" של התיאטראות בארץ במכתב מחאה: "לא מוכנים להופיע באריאל"**
> * **תגובות זועמות בימין: "הם מקבלים מימון מהמדינה – וחיים במדינת תל-אביב"**
> (כותרת גג)
> **תיאטרון האבסורד** (כותרת ראשית)
> **שרת התרבות לבנת: "הם יוצרים קרע בחברה; קשה לי כשישראלים מטילים חרם על ישראלים * דיון דחוף בוועדת החינוך של הכנסת" הם שוכחים שהם מקבלים משכורת גם מתושבי אריאל" * מנכ"לי התיאטראות: "נופיע בכל מקום" * ח"כ טיבי: "המוחים – חוד החנית נגד הכיבוש"** (כותרת משנה)
> ("ישראל היום", כותרת הגיליון בעמוד הראשון, 29 באוגוסט)

כותרת הגג מדווחת אמנם על מכתב המחאה, אך הכינוי הציני "**טאלנטים**" (המרכאות במקור) מזלזל במעמד המוחים ומעביר מסר ברור נגד המחאה. הכותרת הראשית של הגיליון, **תיאטרון האבסורד**, ממסגרת באופן מיידי את המחאה כבלתי לגיטימית והזויה. אותו קו ממשיך גם בכותרת המשנה המדווחת על "זעם בימין", על דיון דחוף בוועדת הכנסת בעקבות המכתב, על חששה של שרת התרבות מקרע בעם בעקבות הצעד, ועל הבטחה של מנכ"לי התיאטראות להופיע בכל מקום בארץ. המסר המרכזי אותו ניסו עורכי "ישראל היום" להעביר ברור – האמנים שחתמו על המכתב ראויים לגינוי חריף. על רקע זה ספק אם מי מהקוראים יכול היה להתייחס ברצינות לעמדתו של חבר הכנסת אחמד טיבי המופיעה בשורה האחרונה של כותרת המשנה.

קו דומה ניתן לזהות גם בעמודים הפנימיים של גיליון "ישראל היום" באותו יום. כותרת המשנה של כפולת העמודים 3-2 מדווחת על המכתב ואף מצטטת אותו, אך הכותרת הראשית של אותה כפולה: **הם שכחו מי משלם**, מעבירה מסר לפיו שחקנים שעובדים במוסד המקבל מימון מהמדינה אינם יכולים להתנגד להופעה מעבר לקו הירוק, וכי מעשה המחאה הזה אינו ראוי ואינו לגיטימי. מסר זה מופיע במפורש בהמשך כותרת המשנה, מפי שרת התרבות לימור לבנת:

> **עשרות שחקנים ויוצרים הביעו בסוף השבוע את התנגדותם להופיע בהיכל התרבות החדש באריאל "כמו גם בכל התנחלות אחרת" * שרת התרבות: "אמן שהוא חלק ממוסד הנהנה מתמיכת המדינה לא יכול לבחור את הקהל"**

תמונה דומה ניתן לראות גם ב"מעריב", בעמוד 4, ב-29 באוגוסט. כותרת המשנה של הגיליון מדווחת על מכתב המחאה ומצטטת ממנו:

> **36 במאים, שחקנים ומחזאים מובילים הודיעו: "לא נחזק את ההתנחלויות, לא נופיע בהיכל התרבות החדש באריאל" * בעיר מתקוממים: "המיסים שלנו הם אלה שממממנים אותם" * בכנסת דורשים דיון דחוף: "הם צבועים ומתחסדים"**

אולם, הכותרת הראשית, **עברו את הגבול,** הפרושה לרוחב ובראש כפולת העמודים 4-5 מציירת את המחאה, המופיעה בכותרת המשנה, כבלתי לגיטימית. גם טור הפרשנות של בן דרור ימיני שהובלט תחת הכותרת **מחאת המפונקים** לא מאפשר התייחסות רצינית למחאה (הטור הביקורתי הזה מתחיל בעמוד הראשון של אותו גיליון, בצמוד לכותרת הראשית). מכתב האמנים עצמו הופיע כצילום קטנטן תחת טקסט הכתבה.

גם ב"ידיעות אחרונות" הכותרות מדווחות על מכתב המחאה, אך שוב, שפע הכותרות אשר עוסקות בהתנגדות למחאה שוללות אותה מכל וכל:

> **פוליטיקה על הבמה: במאים, מחזאים ושחקנים הודיעו שלא יופיעו בהיכל התרבות באריאל – ועוררו סערה** (כותרת גג)
> **מציגים מחאה** (כותרת ראשית)
> **הקו הירוק הוא הקו האדום: בכירי אנשי התיאטרון הישראלי הודיעו כי יסרבו להופיע באריאל * אחרי סערה פוליטית הודיעו הנהלות התיאטראות: נופיע באריאל * יוזמת חקיקה: לשלול סיוע כלכלי לתיאטראות ששחקניהם יטילו חרם פוליטי** (כותרת משנה)
> **תיאטרון האבסורד** (כותרת טור)

כמו כן, "ידיעות אחרונות" הוא העיתון היחידי בו לא הובא נוסח מכתב האמנים במלואו. העורכים בחרו לצטט רק חלקים ממנו, וגם הם נדחקו לעומק טקסט של אחת הכתבות.

סירוב אנשי התיאטרון הגיע לעתים אל כותרות המשנה, אך בתוך מכלול כותרות אשר הביעו זלזול בעמדתם וייצגו את העמדה ההפוכה. לדוגמא:

סערת חרם השחקנים | מכתב המחאה – והמלחמה שבעקבותיו

עברו את הגבול

36 במאים, שחקנים ומחזאים מובילים הודיעו: "לא נחזק את ההתנחלויות, לא נופיע בהיכל התרבות החדש באריאל"

■ בעיר מתקוממים: "המיסים שלנו הם אלה שממנים אותם" ■ בכנסת דורשים דיון דחוף: "הם צבועים ומתחסדים"

מחאת המפונקים

היכל התרבות אריאל

▲

"מעריב", כפולת עמודים 4-5, 29 באוגוסט.

כותרת המשנה מדווחת על המחאה ואף מצטטת מהמכתב: **"לא נחזק את ההתנחלויות, לא נופיע בהיכל התרבות החדש באריאל"**.

אולם, הכותרת הראשית האגרסיבית המופיעה בענק: **עברו את הגבול**, יחד עם שאר הכותרות וההבלטות בכפולה, ממסגרות את המחאה כבלתי לגיטימית.

35 "טאלנטים" של התיאטראות בארץ במכתב מחאה: "לא מוכנים להופיע באריאל"

● תגובות זועמות בימין: "הם מקבלים מימון מהמדינה – וחיים במדינת תל אביב"

תיאטרון האבסורד

שרת התרבות לבנת: "הם יוצרים קרע בחברה; קשה לי כשישראלים מטילים חרם על ישראלים" ● דיון דחוף בוועדת החינוך של הכנסת: "הם שוכחים שהם מקבלים משכורות גם מתושבי אריאל" ● מנכ"לי התיאטראות: "נופיע בכל מקום" ● ח"כ טיבי: "המוחים – חוד החנית נגד הכיבוש" ● עמ' 03-02

▲

"ישראל היום", כותרת הגיליון, 29 באוגוסט.

כותרת הגג מדווחת אמנם על מכתב המחאה, אולם המינוח "טאלנטים" (במרכאות כפולות) מביע, כמו הכותרת הראשית, זלזול והתנגדות. כותרת המשנה מדווחת בעיקר על עמדות המתנגדות למחאה, של שרת התרבות, של ועדת החינוך ושל מנכ"לי התיאטראות. על רקע זה ספק אם מי מהקוראים יכול להתייחס ברצינות לעמדתו של חבר הכנסת אחמד טיבי המופיעה בשורה האחרונה של כותרת המשנה.

סיקור התמיכה במחאה: "מעטים באו לתמוך באומנים"

בחינה מדוקדקת של כלל החומר שהתפרסם בעיתונים "ישראל היום", "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" מראה כי פעמים רבות הטקסטים שהעבירו הכתבים לעורכיהם היו מגוונים, וכללו הן עמדות התומכות בסירוב להופיע מעבר לקו הירוק, והן עמדות המתנגדות לו. אולם, עורכי העיתונים בחרו לדחוק לשולי הסיקור את העמדות התומכות. הן פורסמו לרוב רק בעומק הכתבות, במאמרי דעה או שהוצנעו בעמודים הפנימיים של העיתון. זאת לעומת עמדות המתנגדות אל המחאה, אשר ניתן להן כאמור ביטוי נרחב בקדמת הסיקור ובכותרות. בחירות עריכתיות כאלה מסמנות לקוראים כי לעמדות התומכות במחאה ערך חדשותי נמוך יותר, הן אינן מקובלות ואף לא לגיטימיות.

במאמרי הדעה, אשר נתפסים כחדשות "רכות" ו"פחות חשובות" יוצגו פעמים רבות שתי העמדות, תוך העברת מסר של איזון. אולם "איזון" כביכול במאמרי דעה אינו מאזן את המסר שמועבר בכותרות החדשות. כך, למשל, התפרסמו שני מאמרי דעה בעמוד הראשון של גיליון "ישראל היום" ב-29 באוגוסט (שכותרתו היתה **תיאטרון האבסורד**), האחד של חבר הכנסת אופיר אקוניס תחת הכותרת **גזענות בשם האמנות** והשני של יהושע סובול תחת הכותרת **מסרבים לעבור על החוק.** תמונה דומה אפשר לראות גם בגיליון "ישראל היום" מה-30 באוגוסט. הכותרת הראשית של הגיליון היתה **הקהל צופה בזעם**. כותרות משנה חדשותיות שהופיעו באותו גיליון אמרו **מי שמחרים את אריאל, לא יופיע בי-ם** וכן **פבלו רוזנברג הופיע אמש באריאל: "לא ביקשו דרכון בדרך לשם"**. האיזון, כביכול, התבטא בשני מאמרי דעה, האחד של יוסי ביילין תחת הכותרת **מותר לשחקנים ללכת בעקבות מצפונם** והשני של אמילי עמרוסי תחת הכותרת **ענקי הבמה אינם אלא גמדים.** אבל פרסום זה של מאמרי הדעה אשר אינם בגדר חדשות, מתגמד לנוכח עמדות המתנגדים שבוטאו בכל כותרות החדשות בסיקור הפרשה.

עורכי "ידיעות אחרונות" אפילו לא ניסו ליצור רושם של איזון כביכול במאמרי הדעה. ארבעה מאמרי דעה התפרסמו בנושא ב-29 באוגוסט. שלושה מהם תקפו בחריפות את עמדת האמנים המוחים ורק אחד תמך במחאתם. מתוך ארבעת מאמרי הדעה, רק אחד קיבל הבלטה בעמוד הראשון של העיתון, מתחת לכותרת הראשית. לנוכח התמונה המתוארת אין להתפלא כי מאמר הדעה שנבחר לקבל הבלטה היה אחד ממאמרי הנגד, מאמר דעה אותו כתב איתן הבר, שכותרתו **תיאטרון האבסורד** (ממש כמו הכותרת הראשית של "ישראל היום", באותו יום).

ב-31 באוגוסט סיקרו חלק מהעיתונים את הפגנת התמיכה באנשי התיאטרון, אשר התקיימה מול תיאטרון הבימה ונכחו בה חברי כנסת ואנשי רוח בולטים, ואת עצומת 150 אנשי הרוח והמרצים התומכת באנשי התיאטרון המוחים נגד הופעה מעבר לקו הירוק.

ב"ידיעות אחרונות" בחרו שלא לסקר את ההפגנה כלל, וגם לא את עצומת התומכים, בניגוד לסיקור הנרחב שניתן לעמדת המתנגדים ביום הקודם, ה-30 באוגוסט.

ב"ישראל היום" בחרו העורכים לסקר את הפגנות התמיכה המשמעותיות הללו בעומק העיתון, בעמוד 13, תחת הכותרת המזלזלת **מעטים באו לתמוך באמנים.** בניגוד לנכתב בכותרת זו, בעומק הכתבה נגלה שמארגן ההפגנה דווקא שמח על ההיענות המרשימה. המשטרה אמנם דיווחה על הגעת

עשרות מפגינים, אך הוא העריך שהגיעו כ-400 איש. העורכים בחרו לא להתייחס להערכה זו בכותרת ולעומת זאת, בחרו להמעיט מחשיבותם של אנשי התיאטרון המוחים וממידת התמיכה הציבורית בהם.

ב"מעריב" הזכירו את הפגנת התמיכה עוד ב-30 באוגוסט, בכותרת המשנה בעמוד 4, תחת שתי כותרות המספרות על "התגייסות" הימין כנגד הסירוב:

> **יום לאחר עצומת השחקנים נגד הופעה באריאל התגייס הימין לתגובה * 8 שרים, ח"כים ותושבים ביו"ש קראו להחרים את השחקנים ולהפסיק לתקצב את התיאטראות בהם הם מציגים * מנגד ייצא השמאל כבר הערב בהפגנת תמיכה בשחקנים מול ה"בימה"**

ב-31 באוגוסט פורסמה ב"מעריב" כתבה המציגה את עמדות התומכים בכותרות, אולם היא נדחקה לעומק הגיליון, ופורסמה רק בעמוד 8. כותרות הכתבה אמרו:

> **אנשי התיאטרון לא לבד** (כותרת גג)
> **חרם המרצים** (כותרת ראשית)
> **130 מרצים מהאקדמיה העניקו אתמול רוח גבית לאנשי הבמה והודיעו כי לא ירצו או ישתתפו בסמינרים בהתנחלויות, ובכללן בעיר אריאל * תומכים נוספים: הסופרים עמוס עוז, א.ב. יהושע ודויד גרוסמן** (כותרת משנה)

דוגמה נוספת להטיה עריכתית המעבירה מסר לפיו מחאת האמנים לא זוכה לתמיכה ניתן לראות בגיליון ה-30 באוגוסט של "ישראל היום". כותרת ראשית בעמוד הראשון מדווחת על חשש כי בעקבות המחאה יבטלו רבים את המנוי לתיאטראות:

> **בתיאטראות חוששים מגל ביטול מנויים** (כותרת ראשית)

אך כבר בכותרות כפולת העמודים 4-5 מתגלה תמונה שונה באופן מהותי:

> **הקהל צופה בזעם** (כותרת ראשית)
> **בתיאטראות הגדולים התקבלו אתמול מאות שיחות מאזרחים שהגיבו על מחאת האמנים * חלק תמכו, אחרים – גינו * למרות הביקורות – לא נרשמו ביטולי מינויים** (כותרת משנה)

תוך קריאת כותרת המשנה בעמוד 4 מתברר כי בניגוד לחשש שהובע בכותרת בעמוד הראשון, כלל לא נרשמו ביטולי מנויים. באופן מפתיע, מסתבר בכותרת המשנה שחלק מה"קהל הזועם" שהתקשר לתיאטראות דווקא תמך בסירוב.

פעמים רבות הטקסטים שהעבירו הכתבים לעורכים היו מגוונים, וכללו הן עמדות התומכות בסירוב להופיע מעבר לקו הירוק, והן עמדות המתנגדות לו.

אולם, עורכי העיתונים בחרו לדחוק לשולי הסיקור את העמדות התומכות. הן פורסמו לרוב רק בעומק הכתבות, במאמרי דעה או שהוצנעו בעמודים הפנימיים של העיתון.

עורכי "ישראל היום" בחרו לסקר את הפגנות התמיכה במחאת אנשי התיאטרון רק בעומק גיליון ה-31 באוגוסט, בעמוד 13, תחת כותרת המציגה את התמיכה כשולית.

עיון בעומק טקסט הכתבה מגלה כי העורכים ניסחו כותרת מזלזלת זו, על אף שבטקסט דווח על הערכות שונות של היעונות להפגנה:

מעטים באו לתמוך באמנים
עשרות אנשי שמאל הפגינו מול תיאטרון הבימה ● גם הסופרים א"ב יהושע ועמוס עוז הביעו את תמיכתם בסרבנים ● אמ"י ואגודת הסופרים גינו את מחאת האמנים
מאיה כהן ויהודה שלזינגר

> מזכ"ל תנועת שלום עכשיו, יריב אופנהיימר, שמח על "ההיענות המרשימה". לדבריו הגיעו להפגנה כ־400 איש, בעוד שמהמשטרה דווח על כמה עשרות בלבד.

"ידיעות אחרונות", 29 באוגוסט. בעמוד 2 פורסמה כתבה שכותרתה שואלת **האם הייתם מופיעים באריאל?** לשאלה זו הובאו תשובות חיוביות בלבד. הכתבה מצטטת שישה זמרים פופולאריים אשר ישמחו להופיע באריאל על אף שמכתב הסירוב מראה כי קיימות עמדות מגוונות בנושא. כתבה בולטת זו יוצרת את הרושם שמרבית ציבור האמנים מתנגד לסירוב להופיע בשטחים:

האם הייתם מופיעים באריאל?
אייל גולן
"אין לי שום בעיה להופיע באריאל, שהיא עיר בישראל כבר הרבה מאוד זמן, ועבורי היא ככל עיר אחרת בארץ. אם יזמינו אותי להופיע, אעשה זאת בשמחה גדולה"
מירי מסיקה
"אופיע בלי שום בעיה באריאל כשם שהייתי מופיעה בעזה אם היה מתאפשר לי. אני שרה לבני אדם באשר הם. המוזיקה נועדה לחבר בין בני אדם"
משה פרץ
"אין לי בעיה להופיע בכל מקום שאליו מזמינים אותי ולשמח אנשים, בלי קשר להשתייכותם הפוליטית"
שלומי שבת
"אופיע בכל מקום שיהיו בו ישראלים ויהודים. ועוד איך אני אופיע בעיר אריאל, וגם אחבק את תושביה. אני לא מתיימר לדעת איפה עוברים הקווים על המפה"
שרית חדד
"הופעתי באריאל לפני שלושה חודשים ושמחתי מאוד. אין לי שום בעיה להמשיך להופיע באריאל, אבוא ללא היסוס ובשמחה גדולה"
יהודה פוליקר
"לא רואה בעיה באריאל. מדובר בעיר שבכל הסדר עתידי עתידה להישאר במסגרת גושי ההתיישבות, שהם בקונצנזוס"

עורכי "ידיעות אחרונות" לא נתנו פתחון פה דומה לאמנים המוחים. תמונותיהם הופיעו, ללא ציטוט, באותה כפולת עמודים. מכתב המחאה עצמו הופיע, רק בחלקו, עמוק בטקסט הכתבה ◄

> במכתב, שממוען להנהלות הבימה, הקאמרי, בית־ליסין, החאן, חיפה ובאר־שבע, נכתב בין השאר: "אנו מבקשים להביע שאט נפש מהכוונה של הנהלות התיאטרון להופיע באולם החדש באריאל. השחקנים שבינינו מצהירים בזאת שיסרבו להופיע באריאל, כמו גם בכל התנחלות אחרת".

באותה כתבה פורסמה גם עמדת התמיכה במוחים של ח"כ חיים אורון, אך היא נותרה בעומק הטקסט ובניגוד לעמדות המתנגדים לא ניתן לה ביטוי בכותרות ◄

> מנגד אמר יו"ר מרצ, ח"כ חיים אורון, כי "עמדת האמנים היא בבחינת תזכורת חיונית ומוסרית שההתנחלויות נותרו מחלוקתיות ונעדרות הסכמה ציבורית".

ב-31 באוגוסט סיקרו שאר העיתונים את הפגנת התמיכה באנשי התיאטרון המוחים, ואת עצומת 150 אנשי הרוח התומכים בהם. עורכי "ידיעות אחרונות" בחרו שלא לסקר הפגנות תמיכה משמעותיות אלו כלל, בניגוד לסיקור הנרחב אותו העניקו למתנגדים.

ב"ידיעות אחרונות" ההטיה העריכתית נגד המחאה בולטת לעין באמצעות השוואה בין העמודים הראשונים של גיליונות ה-29 וה-30 לאוגוסט:

▲ כותרת גיליון "ידיעות אחרונות", 29 באוגוסט

ב-29 באוגוסט, היום הראשון בו דווח על מכתב המחאה, גויסו אמצעי העריכה המילוליים והויזואליים (צבע רקע, שימוש בתמונות, בחירות מילוליות) להעברת מסר בוטה של התנגדות למחאה.

סרבנות על הבמה (כותרת ראשית)

סערה בעקבות המכתב שפירסמו עשרות מיוצרי התיאטרון הבולטים בישראל: "לא נופיע באולם באריאל" * ח"כים מאיימים: "תיאטראות שלא יציגו מעבר לקו הירוק יאבדו את התקציב שהם מקבלים מהמדינה" (כותרת משנה)

תיאטרון האבסורד (כותרת טור פרשנות)

▲כותרת גיליון "ידיעות אחרונות", 30 באוגוסט

ביום למחרת, ה-30 באוגוסט, גויסו אמצעי העריכה המילוליים והויזואליים (צבע רקע, שימוש בתמונות, בחירות מילוליות) להעברת מסר אוהד כלפי ההתנגדות למחאה:

עשרות אמנים נגד סרבני ההופעות באריאל: (כותרת גג)

נופיע בכל מקום (כותרת ראשית)

"ישראלים בכל מקום בארץ זכאים ליהנות ממופעי אמנות ובידור" – מכריזים בכירי האמנים בישראל בתשובה לחרם על הופעות בשטחים (כותרת משנה)

נראה כי ההבדלים בהצגת קבוצת המוחים ביום הראשון (29 באוגוסט) להצגת המתנגדים למחאה למחרת (30 באוגוסט), מבטאים היטב את עמדת העיתון. תצלומי האמנים המוחים מובאים בנפרד, בתוך עיגולים, כ"מבוקשים", על רקע אדום. לעומת זאת, המתנגדים למחאה מופיעים בתמונה קבוצתית, על רקע כחול, כחזית מאוחדת ופטריוטית. שימוש זה באמצעי עריכה גראפיים, והבחירות המילוליות, יצרו את הרושם כי האמנים המוחים עברו את גבול הלגיטימיות והמעשה הוא אקט פסול של "סרבנות".

בסופו של דבר, "ידיעות אחרונות" הציג את עמדתו בויכוח הזה בצורה הברורה ביותר ב-30 באוגוסט בכותרת ענק בעמוד 2 שקבעה בפשטות שהקונפליקט הוא "אמנות נגד סרבנות".

הסיקור ב"הארץ": אמנים הם לא חיילים

גם "הארץ" לקה בחוסר איזון בהצגת העמדות אך באופן שונה מהעיתונים האחרים. בימים ראשון ושלישי הודגשה עמדת האמנים המוחים נגד הופעה מעבר לקו הירוק, וביום שני הודגשה עמדת המתנגדים למחאה.

ב-29 באוגוסט, כותרת הכתבה בעמוד הראשי קראה: **עשרות אנשי תיאטרון: נסרב להציג באריאל**. רק בעומק הטקסט הובאו עמדות המתנגדות אל המכתב, למשל של שרת התרבות והספורט:

> לימור לבנת, פרסמה בתגובה הודעה שבה האשימה את חותמי העצומה ביצירת "קרע בעם", וקראה להם "להשאיר את הוויכוח הפוליטי מחוץ לחיי התרבות והאמנות".

המשך הסיפור נדחק אל העמוד לפני האחרון, בחדשות תרבות ובידור (עמוד 11). שם התבטאה הנטייה לתמוך בעמדת השחקנים, בפרסום של טור פרשנות אחד, של יוסי שריד (העמדה הנגדית לא הוצגה בטור דעה):

ההצגה לא חייבת להימשך: אמנים הם לא חיילים

ביום שני ה-30 באוגוסט, בו דווח על ההתנגדות למכתב, הסיפור ירד מכותרת הגיליון אל עמוד 4 (בניגוד למרכזיותו בעיתונים האחרים), אך התמונה מתהפכת. העורכים בחרו רק בכותרות וכתבות המציגות את העמדות המתנגדות למחאה, ואילו עמדות התומכים בה אינן מופיעות כלל, גם לא בעומק הטקסט.

נתניהו גינה את החרם ואיים לפגוע בתקציב התיאטראות (כותרת ראשית)
תושבי אריאל מנסים להסתיר את העלבון (כותרת כתבה)
בתל אביב לא כולם תומכים בחרם (כותרת כתבה)
מאיפה מגיע הכסף (כותרת טיזר)

ביום שלישי, ה-31 באוגוסט, התמונה מתהפכת שוב. בניגוד לעיתונים האחרים, "הארץ" בחר למקם את הדיווח על התמיכה אשר בה זכו האמנים בכותרת הגיליון, ועמדות המתנגדים אינן מופיעות כלל:

150 מרצים מהאקדמיה מצטרפים לחרם התרבותי על תושבי אריאל (כותרת ראשית)
בעצומה שפרסמו, הודיעו המרצים שלא ישתתפו בשום פעילות תרבותית בגדה * במקביל חתמו שורה של סופרים ואנשי רוח על עצומת תמיכה באנשי התיאטרון שמסרבים להופיע באריאל * א.ב. יהושע: החרם הוא על המקום, לא על האנשים (כותרת משנה)

המשך כתבה זו בעמוד 3 ממשיך באותה מגמה. מעניין לציין כי לצידה התפרסמה כתבה נוספת, שכותרותיה:

בעקבות מכתב אמ"י (כותרת גג)
אמנים: לא חתמנו על עצומה נגד שחקני תיאטרון הבימה (כותרת ראשית)

בניגוד לעיתונים האחרים, אשר דיווחו רק על כך שחלק מהחתומים על מכתב הסירוב חזרו בהם, "הארץ" מדווח גם על כך שחלק מהחתומים על מכתב ההתנגדות למחאה חזרו בהם, ביניהם יהודה פוליקר ומירי מסיקה.

לסיכום, על רצף שלושת ימי הסיקור, עורכי "הארץ" הציגו לקוראים תמונה מורכבת יותר של הסיפור ונתנו ביטוי לעמדות ההתנגדות למחאה כמו גם לעמדות התומכות בה. עם זאת, ב"הארץ" ניכרת הבלטה גדולה יותר של התמיכה באקט המחאה של האמנים, באמצעות מיקום מרכזי של הכתבות התומכות במחאה ובהצנעת ההתנגדות לה בימים הראשון והשלישי לסיקור הפרשה.

"חרם תרבותי על תושבי אריאל"?

הממצאים לעיל מהווים רק חלק מהסיפור, ומצטרפים לדפוסים נוספים שמחזקים את המגמה הבעייתית בסיקור העיתונאי של הסירוב להופיע מעבר לקו הירוק.

מעבר לדחיקת עמדת אנשי התיאטרון המוחים לטובת עמדת המתנגדים, עמדתם הוצאה מהקשרה ועוותה על ידי העורכים באמצעות שימוש במונח "חרם", באמצעות התמקדות באריאל כנושא המחאה, ובאמצעות דחיקת חומרים המסבירים את הקשר המחאה לשולי הסיקור.

אופן עריכה זה, אשר אפיין את הסיקור בכל ארבעת העיתונים, העביר את מוקד הדיון מהעיסוק בסוגיה מדינית, ציבורית וערכית רחבה לעיסוק בסוגיה פרטנית, מקומית, רגשית ואישית.

"מלחמת חרמות"

"חרם" אינו מושג ניטראלי. אולם, פעמים רבות בחרו עורכי העיתונים לתאר באמצעותו את מחאת אנשי התיאטרון בכותרות החדשות, באופן שהטה את כוונתם של המוחים ותייגה כבלתי לגיטימית. לשימוש התדיר במונחים "חרם" ו"סרבנות", מובן שלילי ומאיים ויש לו השפעות מרחיקות לכת על תודעת הקוראים. המושגים הללו מחברים בתודעה הישראלית את המחאה נגד הופעה בשטחים לתופעת סרבנות הגיוס והשירות בשטחים, הנתפסת באופן שלילי, ולקריאות של גורמים שונים, מבית ומחוץ, להטיל חרם על ישראל. כך מתויגת מחאת האמנים כמעשה לא לגיטימי, הדומה לבגידה במדינה. חשוב להדגיש שאנשי התיאטרון עצמם לא הגדירו את מחאתם כ"חרם" ואף התרעמו על השימוש בניסוח זה.

להלן דוגמאות לשימוש במונח זה בכותרות (הדגש שלנו):

סערת חרם השחקנים ("מעריב", כותרת הגיליון, 29 באוגוסט)

חרם נגד חרם: הסערה שאחרי עצומת השחקנים ("מעריב", כותרת גג, עמודים 4-5, 30 באוגוסט)

מלחמת חרמות ("מעריב", כותרת כפולת עמודים 4-5, 30 באוגוסט)

חרם המרצים ("מעריב", כותרת ראשית, עמוד 8, 31 באוגוסט)

בתל אביב לא כולם תומכים בחרם ("הארץ", כותרת משנה, עמוד 4, 30 באוגוסט)

כמאה וחמישים מרצים, סופרים ואנשי רוח מצטרפים לחרם התרבותי על אריאל ("הארץ", כותרת ראשית, עמוד 3, 31 באוגוסט)

4 מהחותמים על החרמת אריאל – חזרו בהם ("ישראל היום", כותרת משנה, עמוד ראשון, 30 באוגוסט)

עשרות שחקנים, זמרים וזוכי פרס ישראל חתמו על עצומה נגד החרמת אריאל ("ידיעות אחרונות", כותרת גג, עמודים 2-3, 30 באוגוסט)

המושג "חרם" נטבע על ידי המתנגדים למחאה, אשר ראו אותה כשלילית ומאיימת, אך ניתן לראות שהוא אומץ באופן נרחב על ידי העיתונות. עמדה זו באה לידי ביטוי, למשל, בתגובתו של ראש הממשלה נתניהו למכתב, אשר פורסמה בין השאר בעמוד 2 של "ידיעות אחרונות" ב-30 באוגוסט:

נתניהו: "לא נתמוך במחרימים" (כותרת ראשית)

> ראש הממשלה בנימין נתניהו תקף את מכתב ההחרמה והכריז כי "מדינת ישראל נתונה תחת מתקפת דה-לגיטימציה מצד גורמים שונים במערכת הבינלאומית, כולל ניסיונות של חרמות אקדמיים וכלכליים. הדבר האחרון שאנחנו צריכים כעת זה ניסיון של חרמות מתוכנו". (מתוך טקסט הכתבה)

העמדה באה לביטוי גם בדבריה של השרה לימור לבנת, שצוטטו בין השאר ב"ישראל היום" ב-29 באוגוסט:

> **שרת התרבות לבנת: "הם יוצרים קרע בחברה; קשה לי כשישראלים מטילים חרם על ישראלים"** (כותרת משנה, עמוד ראשון)

תיוג ההתנגדות להופיע בשטחים הכבושים כ"חרם" על ידי מתנגדיו פורסם בכתבות חדשותיות, מאמרי דעה וטורי פרשנות לכל אורך הסיקור. לדוגמא, בעמוד 4 של "מעריב" מיום שני ה-30 באוגוסט, התפרסם טור פרשנות של מנחם בן:

אויבים בתוך הבית (כותרת ראשית)

> מדובר בשיתוף פעולה עם האויב. בעוד אבו-מאזן ומרעיו מאש"ף הרצחני מציגים את ההתנחלויות כסלע המחלוקת העיקרי בינינו ובינם (וזהו שקר תועמלנות מוחלט, שנועד כולו להחליש את ישראל, ליצור מלחמת אחים בתוכה ולהכניס טריז בינינו ובין העולם. פרופ' שטרנהל כבר קבע את זה מזמן), מצטרפים אנשי התיאטרון שלנו לחרם, יחד עם הגרועים שבעוכרי ישראל, מגדעון לוי עד יצחק לאור. (מתוך תחילת הכתבה)

חשוב להדגיש כי הבחירה במושג "חרם" לא הופיעה במכתב עצמו. אך כאמור, תוכן המכתב, ברוב המכריע של המקרים, נדחק לתוככי הטקסטים והופיע תחת כותרות המציגות אותו כ"חרם", כך שסביר להניח שרוב הקוראים לא התוודעו לעובדה זו. להלן נוסח המכתב המלא:

> אנחנו, אנשי תיאטרון מכל תחומי העשייה התיאטרונית, מבקשים להביע שאט נפש מהכוונה של הנהלות התיאטרונים להופיע באולם החדש באריאל.
>
> השחקנים שבינינו מצהירים בזאת שיסרבו להופיע באריאל, כמו גם בכל התנחלות אחרת. אנו קוראים להנהלות התיאטרונים לקיים את פעילותן הענפה בתחומי שטחה הריבוני של מדינת ישראל שבגבולות הקו הירוק.

מדיווחים נוספים שנדחקו גם הם לשולי הסיקור, מתברר ללא צל של ספק, כי אנשי התיאטרון שחתמו על המכתב התנגדו להגדרת מחאתם כחרם והתרעמו על כך. חלקם טענו מפורשות שמעולם לא חתמו על מסמך החרמה. מידע זה נשאר רק בעומק טקסט הכתבות או במאמרי הדעה. הכותרות החדשותיות קבעו באופן חוזר וחד-משמעי שהאמנים מחרימים את אריאל ותושביה, תוך התעלמות מעמדת האמנים עצמה. עריכה זו רוקנה את דברי המוחים מתוכן.

דרור קרן, למשל, כתב מכתב הבהרה למנהלי התיאטרון, אשר צוטט בכתבה בעמוד 3 של "ידיעות אחרונות" ב-30 באוגוסט:

> "מעולם, אומר את זה שוב, מעולם לא חתמתי על מסמך שקורא להחרים מישהו ולעולם גם לא אעשה זאת [...] ביקשתי לצרף את שמי לבקשה אל מנהלי התיאטראות [...] ביקשתי מכם בהודעת דואר שלא לשלוח אותי להציג מעבר לקו הירוק. קומם ותיסכל אותי, וגם שחקנים נוספים, השימוש הציני שנעשה בשמנו". (מתוך טקסט הכתבה)

מדבריו של קרן ניתן להבין כי הוא עומד מאחורי סירובו להופיע מעבר לקו הירוק – אך לא "מחרים" אף אדם. אולם, דבריו הוצאו מהקשרם בכותרת הכתבה, ממנה ניתן היה להבין כי קרן חוזר בו מחתימתו על המכתב:

אמת בתיאטרון? (כותרת גג)

"השם שלנו מופיע, אבל לא חתמנו" (כותרת ראשית)

"מעריב" פרסם ב-30 באוגוסט את דבריה של יעל רונן, גם היא מהחתומים, שהביעה תסכול דומה. דבריה נדחקו למאמר דעה בעמוד 5:

> הסיבה שחתמתי על המכתב הזה היא לא מכיוון שאני חושבת שהקהל בהתנחלויות צריך להיות מוחרם, אלא משום שחשבתי שאקט של הופעה שם הופך להכרה רשמית במקום שבימים אלו עתידו נתון בדיון. דבריה של שרת החינוך לימור לבנת, שטענה שבפעולתם יוצרים האמנים קרע בעם ומפלים בין קהלים לפי השקפתם הפוליטית, הם אלה המסוכנים לחברה הישראלית. אחדות בעם לא יוצרים על ידי קונצנזוס.

יהושע סובול, חותם נוסף, התנגד גם הוא להגדרת הסירוב כחרם, במאמר דעה שפורסם בהפניה בעמוד הראשון של "ישראל היום" ב-29 באוגוסט, תחת הכותרת **סירוב לעבור על החוק**:

> סירובם של אמנים להופיע בהיכל התרבות החדש של אריאל איננו חרם. זהו סירוב לעבור על החוק הבינלאומי, האוסר על מדינה כובשת ליישב את אזרחיה בתחומי הטריטוריה הכבושה.

המשך מאמר הדעה התפרסם בעמוד 2 של אותו גיליון. אומנם, עמדתו של יהושע סובול הגיעה לעמוד הראשון של הגיליון. אולם, היא עומדת בצל כותרת המשנה החדשותית המצטטת את שרת התרבות לבנת: **"הם יוצרים קרע בחברה; קשה לי כשישראלים מטילים חרם על ישראלים"**. עמדתה של לבנת זכתה למעמד של ידיעה חדשותית, ואילו עמדתו של סובול, אשר חתם על המכתב שעומד במוקד הדיון, נדחק אל מאמר דעה, לצד מאמר דעה נוסף שכותרתו **גזענות בשם האמנות** של אופיר אקוניס.

על אף שחותמי המכתב התנגדו להגדרה זאת, הכותרות העבירו, שוב ושוב, מסר ברור לקוראים שהסירוב הוא "חרם". בכך בחרו למעשה עורכי העיתונים להזדהות עם עמדה זו של המתנגדים למחאה. בניסוח זה העורכים קישרו את מחאת אנשי התיאטרון אל האווירה הציבורית של "כל העולם נגדנו", והציגו אותם כמחרימים מבפנים וכבעלי עמדה שאינה לגיטימית בשיח הישראלי. עמדתם של האמנים המוחים, האומרים כי מכתבם אינו מכתב החרמה נדחקה לשולי הסיקור.

"תושבי אריאל מנסים להסתיר את העלבון"

אופן הסיקור של העיתונות המודפסת תייג את מחאת האמנים כחרם נקודתי על אריאל והדחיק את המשמעויות הציבוריות הרחבות שהמוחים ביקשו לתת למחאתם. מקריאת מכתב המחאה המקורי ומדברי החתומים עולה כי המחאה לא נוגעת להופעה באריאל בפרט, אלא יוצאת נגד ההתנחלויות ככלל והופעה בשטחים שמעבר לקו הירוק, שאינם בריבונות ישראלית. עובדה זו נעלמה פעמים רבות מכותרות העיתונים ובכך הועבר מסר מטעה לקוראים.

להלן מספר דוגמאות (הצבע אינו במקור):

סערה בעקבות המכתב שפירסמו עשרות מיוצרי התיאטרון הבולטים בישראל: "לא נופיע באולם באריאל" ("ידיעות אחרונות", כותרת משנה, עמוד ראשון, 29 באוגוסט)

עשרות אמנים נגד סרבני ההופעות באריאל ("ידיעות אחרונות", כותרת גג, עמוד ראשון, 30 באוגוסט)

יום לאחר עצומת השחקנים נגד הופעה באריאל התגייס הימין לתגובה ("מעריב", כותרת משנה, עמוד 4, 30 באוגוסט)

עשרות אנשי תיאטרון: נסרב להציג באריאל ("הארץ", כותרת ראשית, עמוד ראשון, 29 באוגוסט)

4 שחקנים חתמו על העצומה נגד קיום הופעות בהיכל התרבות באריאל חזרו בהם, ונרשמו גם מצטרפים חדשים ("הארץ", כותרת משנה, עמוד 4, 30 באוגוסט)

35 "טאלנטים" של התיאטראות בארץ במכתב מחאה: "לא מוכנים להופיע באריאל" ("ישראל היום", כותרת גג, עמוד ראשון, 29 באוגוסט)

אמנם, היו גם כותרות שציינו כי הסירוב הוא לגבי ההתנחלויות או הופעה מעבר לקו הירוק, אך רובן המכריע עסק באריאל. כך, למשל, כותרת גיליון "הארץ" שהובאה לעיל קראה **עשרות אנשי תיאטרון: נסרב להציג באריאל**. באותו הגיליון גם כותרת הכתבה בעמוד 11 אמרה **עשרות אנשי תיאטרון מסרבים להציג באריאל**, ורק כותרת המשנה בעמוד 11 הסבירה כי אנשי התיאטרון **חתמו על עצומה נגד ההחלטה להופיע מעבר לקו הירוק**.

ב"ידיעות אחרונות", למשל, הופיע בכותרת המשנה בעמוד 2 ב-29 באוגוסט אזכור יחיד לקו הירוק, כאשר באותה כפולה חמש כותרות עסקו באריאל:

> **פוליטיקה על הבמה: במאים, מחזאים ושחקנים הודיעו שלא יופיעו בהיכל התרבות באריאל – ועוררו סערה** (כותרת גג)
>
> **הקו הירוק הוא הקו האדום: בכירי אנשי התיאטרון הישראלי הודיעו כי יסרבו להופיע באריאל * אחרי סערה פוליטית הודיעו הנהלות התיאטראות: נופיע באריאל * יוזמת חקיקה: לשלול סיוע כלכלי לתיאטראות ששחקניהם יטילו חרם פוליטי** (כותרת משנה)
>
> **האם הייתם מופיעים באריאל?** (כותרת)
>
> **היכל המריבה** (כותרת התמונה המרכזית. כיתוב: "היכל התרבות החדש באריאל")

הכתבות גלשו מפעם לפעם גם להתמקדות בתושבים כפרטים. הצגת תושבי באריאל כקורבנות, מעצימה את המימד הרגשי של הסיפור, אשר אינו נוגע לשאלה המהותית שעלתה לסדר היום.

הגדילו לעשות ב"ידיעות אחרונות" בכתבת מוסף מיום שני ה-30 באוגוסט. הכותרת הלעומתית בעמוד הראשי של המוסף שואלת, על רקע קהל העומד באולם:

> **יש מתנחלים באולם?**

הכותרת רומזת לגזענות, כביכול, של האמנים כלפי מתנחלים, ללא קשר למקומם – מעבר לקו הירוק, מחוץ לגבולות המוכרים של המדינה. כותרת המשנה ממשיכה בעוז:

> **כן, יש מתנחלים באולם, ולידיעת השחקנים המחרימים, הם יסתדרו גם בלעדיכם. "הם לא מקצוענים, מחרתיים ישכחו אותם", אומרים תושבי ההתנחלויות שמגיעים להצגות בתיאטראות בתחומי הקו הירוק**

המשך הכתבה בעמודים 2-3 מספר את סיפורם של תושבי אריאל. נלמד כי בין התושבים ישנם חובבי תיאטרון משלמי מסים, חלקם אמנים ומוזיקאים, והם מתקוממים נגד התנגדות השחקנים להופיע ביישובם. לדוגמא, מופיע ציטוט מודגש של טלי וקסנר, מקרני שומרון:

> "אני משלמת מסים, הבנים שלי משרתים בצבא. אז מה לא לגיטימי בחיים שלי פה? זה לא שאני גרה במאחז"

אריאל מוצגת בכתבה כיישוב לגיטימי, שאינו שנוי במחלוקת, שתושביו פשוט רוצים לצרוך תיאטרון, כמו בכל מקום בארץ. הסבר כלשהו להתנגדות אנשי התיאטרון להופעה שם אינו מופיע בכתבה. כתוצאה ישירה, אנשי התיאטרון שלא מוכנים להופיע שם נדמים לבעלי דעות קדומות. הם מוצגים כעוכרי תרבות חסרי רגשות, ואולי אף כגזענים, אשר מפלים ציבור ללא סיבה מוצדקת.

העיתונים האחרים אינם חפים מההתייחסות הרגשית לתושבים. עורכי "הארץ", למשל, פרסמו בעמוד 4 של גיליון ה-30 באוגוסט כותרת שאמרה: **תושבי אריאל מנסים להסתיר את העלבון**. הכתבה מספרת על תגובות התושבים לסירוב השחקנים. בין השאר מובאים דבריה של תושבת אריאל, האומרת:

> "זה מעליב ופוגע מאוד, 25 שנים אנחנו מחכים להיכל התרבות הזה [...] יודע מה? שלא יגיעו, מי שרוצה שיבוא"

בכותרת גיליון ה-31 באוגוסט של "הארץ" נכתב:

150 מרצים מהאקדמיה מצטרפים לחרם התרבותי על תושבי אריאל

השורה הראשונה בטקסט הכתבה מראה כי כותרת זו הציגה את המחאה באופן מטעה, כיוון שלא מדובר בחרם על אריאל, אלא בהחלטה עקרונית, ערכית רחבה יותר:

> למעלה מ-150 אנשי סגל מאוניברסיטאות ברחבי הארץ מצהירים כי לא ישתתפו בפעילויות תרבותיות ולא ירצו בשטחים.

עורכי "מעריב" בחרו להעביר מסר דומה בהפניה מכותרת הגיליון ביום ראשון, למאמר של בן דרור ימיני שכותב:

> באריאל לא יושבים טורפי ערבים לארוחת בוקר. יושבים שם אנשים שחיפשו איכות חיים במחיר סביר. זו לא חוכמה להפוך אותם, דווקא אותם, לקורבנות.

בניגוד לרושם המתקבל מהעיתונים, ממכתב המחאה ומדברי החתומים ותומכיהם עולה כי התנגדותם להופעה באריאל נוגעת לסוגיה הפוליטית של ההתנחלויות ככלל, ולא לאריאל בפרט, וכי לא היתה בכוונת המוחים להפעיל סנקציה שרירותית על אנשים פרטיים או על יישוב מסוים. הסרבנים מדגישים זאת חזור והדגש במקומות המועטים בהם ניתנה לעמדתם במה.

ב"ישראל היום" ביום שני ה-30 באוגוסט בעמוד 4, צוטט חלק נוסף מהמכתב של דרור קרן הנוגע לסוגיה זו:

השחקן דרור קרן חזר בו: חרמות לא היו ולא יהיו חלק מדרכי (מכותרת המשנה)

> קרן כתב כי אינו מקבל את הגישה שבה לשחקנים אסור להתערב בפוליטיקה: "אתם לא רוצים שחקנים כאלה, ולא תיאטרון כזה ... יש תיאטרון כזה וקוראים לו תיאטרון בובות", כתב במכתבו. "אני לא פוליטיקאי, אבל לפעולות שאני עושה או לא עושה יש משמעות פוליטית. כמו שלהקים עיר מעבר לקו הירוק יש משמעות פוליטית. קטונתי מלהעניש, לנקוט סנקציות, להחרים. אין בי שום שנאה ושום דבר אישי נגד תושבי אריאל. אלימות, סתימת פיות, וחרמות הן מימין והן משמאל לא היו ולא יהיו דרכי". (מתוך הכתבה)

דרור קרן מנסה לומר במכתבו שהסירוב אינו אישי ואינו חרם, הוא נקיטת עמדה פוליטית לגיטימית בה הוא דבק. אלא שהכתבה ב"ישראל היום" מקשה על הקוראים להבין את עמדתו של קרן, משום שהיא השמיטה מתוך דבריו את מה שלמדנו מהציטוט ב"ידיעות אחרונות" (לעיל): קרן עדיין מבקש שלא לשלוח אותו להציג מעבר לקו הירוק. כותרת המשנה ב"ישראל היום", האומרת **השחקן דרור קרן חזר בו**, מציגה תמונה מטעה, בלשון המעטה. היא רומזת שקרן מגנה את הסירוב, אותו הוא רואה כחרם, וחוזר בו. ההפך הוא הנכון: קרן דבק בעמדת הסירוב ומתנגד בתוקף להגדרתו כחרם אישי. עורכי העיתון הוציאו את עמדתו מהקשרה באופן בוטה.

ניתן היה לקרוא מסר דומה בטור דעה של ענת גוב שהתפרסם ב"ידיעות אחרונות" ב-31 באוגוסט. העורכים פרסמו הפניה לטור הדעה בתחתית העמוד הראשי של הגיליון:

ענת גוב: מדוע חתמתי על העצומה נגד הופעה באריאל

בכתבה בעומק העיתון בעמוד 36 שספק אם מי מהקוראים הגיע אליה נכתב:

> אין לנו דבר וחצי דבר נגד תושבי אריאל, חלקנו עוסקים שנים בהידברות עם אנשי יש"ע. אבל אנא, אל תדרשו מאיתנו לעשות דברים שמנוגדים לאמונותינו

מסר דומה נמצא ב"ישראל היום" בעומק הכתבה שפורסמה בעמוד 13 בגיליון ה-31 באוגוסט, המביאה מדבריו של מזכ"ל שלום עכשיו:

> "חשוב להבהיר שהמסר מכאן הוא לא נגד תושבי אריאל אלא נגד מקבלי ההחלטות שהקימו את אריאל על מנת למנוע הסדר שלום", אומר אופנהיימר, "צריך להבין שהממשלה לא יכולה לחייב את כל האזרחים לקחת חלק במסיבות בהתנחלויות. זכותם של רבים לא להגיע ולא להשתתף בפעילויות באזורים מעבר לקו הירוק".

בדומה לבחירה במושג "חרם", בחירת העורכים להתמקד באריאל ובתושביה בכותרות מציגה את המחאה באופן מטעה, ואיננה ניטראלית או הוגנת. יש חשיבות בהצגת תגובת תושבי אריאל, אך כאשר הסיקור מזדהה איתם לחלוטין ומצניע את עמדת האמנים בהקשר לסוגיה הרחבה של הופעה מעבר לקו הירוק, מועבר מסר חד צדדי לקוראים, מסר מוטה ומטעה, שמסתיר את התמונה המלאה.

עורכי כל העיתונים שנבדקו בחרו פעמים רבות לתאר את מחאת אנשי התיאטרון נגד הופעה מעבר לקו הירוק כחרם על אריאל.

לשימוש התדיר במונח "חרם" – מושג בעל קונוטציה שלילית ומאיימת בתודעה הישראלית, יש השפעות מרחיקות לכת משום שהיא מחברת את המחאה נגד הופעה בשטחים למגמה המאיימת של חרמות בינלאומיים על ישראל. כך מתויגת המחאה כמעשה הדומה לבגידה במדינה.

מלחמת הרמות

▲"מעריב", כותרת ראשית בעמוד 4, 30 באוגוסט

חרם המרצים

▲ "מעריב", כותרת ראשית בעמוד 8, 31 באוגוסט

▲"מעריב", כותרת הגיליון, 29 באוגוסט

150 מרצים מהאקדמיה מצטרפים לחרם התרבותי על תושבי אריאל

▲"הארץ", כותרת הגיליון, 30 באוגוסט

עשרות שחקנים, זמרים וזוכי פרס ישראל חתמו על עצומה נגד החרמת אריאל

▲"ידיעות אחרונות", מתוך כותרת הגג של כפולת עמודים 2-3, 30 באוגוסט

שרת התרבות לבנת: "הם יוצרים קרע בחברה; קשה לי כשישראלים מטילים חרם על ישראלים"

▲ "ישראל היום", כותרת משנה בעמוד ראשון, 29 באוגוסט

נתניהו גינה את החרם ואיים לפגוע בתקציב התיאטראות

▲"הארץ", כותרת ראשית בעמוד 4, 30 באוגוסט

חשוב להדגיש כי הבחירה במושג "חרם" לא הופיעה במכתב עצמו. אך עמדות החותמים, ברוב המקרים, נדחקו לשולי-שוליו של הסיקור והופיעו תחת כותרות המציגות את מחאתם כחרם, כך שסביר להניח שרוב הקוראים לא התוודעו לעובדה זו.

כך, למשל, מכתב ההבהרה של דרור קרן, אחד החותמים, הובא בעומק טקסט כתבה בעמוד 3, בגיליון ה-30 באוגוסט של "ידיעות אחרונות":

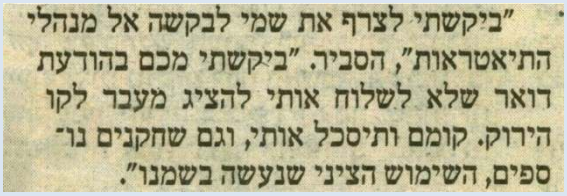
"ביקשתי לצרף את שמי לבקשה אל מנהלי התיאטראות", הסביר. "ביקשתי מכם בהודעת דואר שלא לשלוח אותי להציג מעבר לקו הירוק. קומם ותיסכל אותי, וגם שחקנים נוספים, השימוש הציני שנעשה בשמנו".

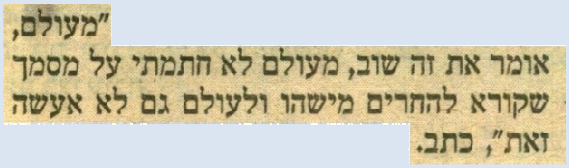
"מעולם, אומר את זה שוב, מעולם לא התמתי על מסמך שקורא להחרים מישהו ולעולם גם לא אעשה זאת", כתב.

הידעת? אריאל מעבר לקו הירוק

הצגת המחאה כחרם וההתמקדות באריאל ובתושביה, לא מאפשרים לקיים דיון הוגן בסוגיה אותה ניסו האמנים המוחים להעלות על הפרק. הצגה זו לא נתנה ביטוי הולם לעמדה הפוליטית, הציבורית והערכית אותה הם ביטאו. ההתנחלויות אינן חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל על-פי החוק הבינלאומי והישראלי והלגיטימיות שלהן נתונה לויכוח ציבורי עמוק. העיסוק בעמדה זו ובהקשרה הרחב של המחאה נדחק לשולי הסיקור.

כך, למשל, בכתבת "ידיעות אחרונות" שפורסמה בעמודים 2-3 בגיליון ה-30 באוגוסט, המקום היחיד ששופך מעט אור על עמדת אנשי התיאטרון, נמצא בפסקאות האחרונות של הכתבה הראשית, אשר דנות ברקע המשפטי של המחאה. להלן חלק מהנכתב בפסקאות אלה:

> כתבתנו **טובה צימוקי** מציינת כי העובדה שישראל מעולם לא החילה את ריבונותה על השטחים הכבושים ביהודה ושומרון יכולה לשמש כהצדקה מוסרית ומשפטית לאמנים שמסרבים להופיע באריאל.

שלא כמו חומרים אשר ביטאו את עמדות המתנגדים לסירוב, אותם פרסמו העורכים ככתבות חדשותיות נפרדות באותם עמודים, הדיווח של הכתבת טובה צימוקי, נדחק לשולי הטקסט בכתבה אחרת, שכותרתה היתה **אמנות נגד סרבנות**.

בנוסף, ראוי לציין כי ההתייחסות לדברי צימוקי בכותרת המשנה מסגרה אותם באופן בוטה ושלילי שאינו משקף את הסוגיה שאותה הם מעלים:

מבחינת החוק היבש: קשה לפטר סרבן

הכותרת רומזת כי פיטורי השחקנים הסרבנים הוא צעד חיובי, רצוי. הקורא הממוצע לא יקרא את תוכן דבריה של הכתבת צימוקי בפסקאות האחרונות של הכתבה, ולא יראה אף כותרת בעמוד שמסבירה את ההקשר של עמדת השחקנים. מבחינת צרכני העיתון, הרושם הוא שלאנשי התיאטרון אין ממש עמדה ברורה.

ב-29 באוגוסט פורסמה בעמוד הראשון של "מעריב" הפנייה לטור דעה של בן-דרור ימיני, אשר הופיע במלואו בעמוד 5 (ללא טור נגדי). ההפניה הבולטת בעמוד הראשון, וכן כותרת גדולה בעמוד 5 אמרו:

מחאת המפונקים

בעמוד 5 בחרו העורכים להדגיש את הפסקה הבאה כטיזר בולט:

> **יש בין החותמים כאלה שמתנגדים לעצם זכותנו להתקיים כאן – אבל הם ישמחו לקחת תקציבים מאותה מדינה. כאשר אנשים כאלה חוגגים על במותינו וגם יורקים עלינו על תקן של אנשי מצפון – הם לא האנשים שיכולים להטיף למישהו מוסר**

הקוראים שיטרחו לקרוא את המאמר עצמו בוודאי יופתעו. אומנם השורה התחתונה של דברי ימיני היא שהמחאה אינה מוצדקת, אך המאמר מכיל גם רקע רחב השופך אור על מחאת האמנים:

> העיר אריאל – והיא רק סמל – מצויה במוקד ויכוח קשה ונוקב שקורע את החברה הישראלית. זו לא עוד מחלוקת בין שוללי זכות הקיום של ישראל ובין הרוב הציוני. זו מחלוקת בתוך המחנה הציוני. יש אינספור טענות הבל ושקר נגד ישראל. ומכל הטענות כולן יש טענה אחת שמביסה את ישראל: הטענה נגד הבנייה בעומק השטחים. זו טענה שגם ידידים ואוהבי ישראל, יהודים ולא יהודים, ניצבים משותקים מולה.
>
> גם אם גושי ההתיישבות יישארו בכל הסדר עתידי בתחומי מדינת ישראל, עדיין יש בעיה עם אריאל, המצויה כ-20 ק"מ מהקו הירוק. אם רצוננו במדינה יהודית ודמוקרטית, ולא במדינה אחת גדולה – ספק אם אריאל תישאר במקומה. במסגרת השיחות על יוזמת ז'נבה, שבאיוולתנו עוד נתגעגע אליה יום אחד, היה זה דווקא אמנון ליפקין-שחק, הרמטכ"ל לשעבר, שהציע לוותר על העיר אריאל בתמורה להסכמה פלסטינית להשארת מעלה אדומים, גבעת זאב וגוש עציון בתחום מדינת ישראל. לא חשוב כרגע אם זה היה מהלך חכם. חשוב להבין שהוויכוח הזה הוא בתוכנו ובין דורשי טובתנו.

אפילו כאשר בן-דרור ימיני, כתב המזוהה עם הימין, הציג את ההקשר הרחב של הדיון, העורכים לא נתנו לכך ביטוי בכותרות, ובחרו להבליט בהן את האמירות הבוטות והמתלהמות יותר כלפי מחאת האמנים.

מחקרים מראים כי הקוראים מסתמכים בקריאת החדשות בעיקר על תוצרי העריכה. לרוב, צרכני התקשורת מסתפקים בקריאת הכותרות בלבד, ואינם מתעמקים בעומק הדיווחים. חומרים חדשותיים המתפרסמים במאמרי דעה נתפסים כחדשות "פחות חשובות" מאלה המופיעים בכותרות עמודי החדשות. לפיכך, במקרה שלפנינו נראה כי מרבית הקוראים לא יבינו על מה המחלוקת. על אף שמדובר בנושא שעומד לדיון בחברה הישראלית מאז 1967, עורכי העיתונים בחרו להציג את המחאה כמנותקת מהשיח הציבורי הישראלי. ההקשר הרחב של מחאת האמנים ייעלם מעיניהם של רוב קוראי העיתון, שהמסר העיקרי שהועבר אליהם בכותרות הוא שהשחקנים מחרימים את תושבי אריאל, ועברו את הגבול.

עורכי העיתונים דחקו את ההקשר המשפטי והפוליטי של המחאה אל שולי הסיקור. למעשה, רק הקוראים המעטים אשר קראו את כל החומרים בקפדנות, יכלו להבין את מהות המחלוקת.

לדוגמא, בכתבת "ידיעות אחרונות" שפורסמה בעמודים 2-3 בגיליון ה-30 באוגוסט, המקום היחיד ששופך אור על עמדת אנשי התיאטרון, נמצא בפסקאות האחרונות של הכתבה הראשית:

בעקבות עצומת אנשי התיאטרון עשרות שחקנים, זמרים וזוכי פרס ישראל חתמו על עצומה נגד החרמת אריאל

אמנות נגד סרבנות

"נופיע באריאל ובכל מקום בארץ" – הכריזו אתמול עשרות כוכבי הבמה בעצומה שיזם ארגון אמני ישראל כצעד־נגד למכתב הסרבנות של השחקנים והבמאים ● מבחינת החוק היבש: קשה לפטר סרבן

רז שכניק

אמנות בתיאטרון?

"השם שלנו מופיע, אבל לא חתמנו"

כך טוענים 6 מהשחקנים ש"חתומים" על מכתב הסרבנים ● יוזמת המכתב: "הם נבהלו מהסערה"

חובבי תיאטרון בהתנחליות: "לא צריך אותם" / ב'24 שעות

אמש באריאל

איום מגבוה

נתניהו: "לא נתמוך במחרימים"

שרית חדד

משה פרץ

אייל גולן

מירי מסיקה

יהודה גאון

אורנה פורת

חנן יובל

שלמה בר־שביט

יהודה פוליקר

שייקה לוי

שלא כמו חומרים אשר ביטאו את עמדות המתנגדים לסירוב, אותם פרסמו העורכים ככתבות חדשותיות נפרדות באותם עמודים, הדיווח של הכתבת טובה צימוקי, נדחק לשולי טקסט של כתבה אחרת, שכותרת "אמנות נגד סרבנות".

ההתייחסות לדברי צימוקי בכותרת המשנה, **מבחינת החוק היבש: אסור לפטר סרבן**, ממסגרת אותם באופן שתומך ברעיון פיטורי האמנים המוחים.

כתבתנו טובה צימוקי מציינת כי העובדה שישראל מעולם לא החילה את ריבונותה על השטחים הכבושים ביהודה ושומרון יכולה לש־מש כהצדקה מוסרית ומשפטית לאמנים שמסר־בים להופיע באריאל.

מחברי ההצגות רשאים במסגרת החוזה שח־תמו עם התיאטראות להתנות מראש, במסגרת זכויות היוצרים שלהם, שהמחזה שלהם לא יוצג בשטחים. מי שמכר יצירה מבלי להוסיף התניה כזו יכול לומר שההצגה בשטחים נוגדת את זכותו המוסרית שהיא חלק מזכות היוצרים שלו.

באשר לשחקנים: לעובד רגיל שצריך למלא אחר הנחיות מעבידו שמורות זכויות להפעיל את צו מצפונו ולא להופיע בשטח כבוש. במקרה כזה יש סיכוי שהסירוב לא ישמש עילה לפיטו־רים. בנוסף לכך ניתן לומר שמכיוון שישראל לא החילה את החוק והמשפט שלה על השטחים, הרי מי שחותם על חוזה עבודה בישראל אינו חייב לבצעה בשטח אחר, אלא אם כן הדבר נקבע מפו־רשות בחוזה.

סיכום: העיתונות עברה את הגבול

מחקר זה ניתח את סיקור מחאת אנשי התיאטרון הציבורי בארבעת העיתונים הגדולים בישראל, בין ה-29 לבין ה-31 באוגוסט 2010, ימים בהם התנגדותם להופיע מעבר לקו הירוק עמדה בראש סדר היום התקשורתי והציבורי.

תקשורת מרכזית במדינה דמוקרטית מחויבת לייצג באופן הוגן את מגוון העובדות והדעות בסוגיות ציבוריות הנתונות לויכוח עמוק ולהציג את ההקשרים המתחייבים. ממצאינו מלמדים כי לא כך נהגה העיתונות המודפסת בישראל במקרה זה.

המחקר בחן שתי סוגיות מרכזיות בסיקור הנושא: אופן הצגת מחאת האמנים וההתנגדות לה, ואופן התיוג של עמדות האמנים המוחים וההקשר הרחב של מחאתם.

א. קוראי העיתונים "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"ישראל היום", כלומר מרבית קוראי העיתונים בישראל, קיבלו מהעורכים מסר חד-צדדי אשר הבליט את ההתנגדות למכתב המחאה של האמנים והצניע את עמדת האמנים עצמה ואת התמיכה לה זכתה. זאת, על אף שהחומרים אשר הביאו הכתבים כללו לרוב עמדות שונות ומנוגדות. הבלטת ההתנגדות למחאה ניכרה בבחירת העמדות אשר הוצגו בכותרות, בבחירות המילוליות ובשפה החזותית. הדיווח על מכתב אנשי התיאטרון המוחים עמד בצל הבלטת העמדה הנגדית, ועמדות שתמכו במחאה נדחקו ברוב המכריע של המקרים לעומק הטקסטים ולמאמרי דעה. יותר מכך, ההבדלים המהותיים בבחירות המילוליות ובשפה החזותית של עורכי שלושת העיתונים, שיקפו עמדה חד-משמעית, לא רק נגד אקט המחאה של אנשי התיאטרון, אלא אף נגד עצם הלגיטימיות של השמעת דעה ביקורתית בסוגיה מרכזית המפלגת את החברה הישראלית ונמצאת בדיון ציבורי יותר מארבעה עשורים: סוגיית ההתנחלויות מעבר לקו הירוק. תוך שימוש קיצוני באמצעי עריכה אלו הועבר מסר ברור אל הקוראים, על-פיו השאלה אותה העלו אנשי התיאטרון אינה ראויה כלל לדיון ומחאת האמנים אינה לגיטימית. בעיתון "הארץ" בימים הראשון והשלישי של סיקור המחאה ושל סיקור ההתנגדות למחאה ראינו כי דווקא העמדות המתנגדות למחאת האמנים הם אלה שנדחקו לשוליים.

ב. העורכים בכל ארבעת העיתונים הציגו את המחאה באופן שלילי, מגמתי: שימוש חוזר ונשנה במונח "חרם", תייג את המחאה של האמנים כלא פטריוטית ולא לגיטימית, על גבול הבגידה במדינה. אופן עריכה זה תרם ליצירת אווירה ציבורית מתלהמת ברוח "כל העולם נגדנו", והציג את האמנים, בעקיפין, כמי שתורמים בעצם מחאתם לתהליכי הדה-לגיטימיזציה של ישראל, הפעם מבפנים. בנוסף, העורכים בחרו להתמקד בכותרות בהתנחלות אריאל ובתושביה ולא עסקו בסוגיה עצמה שביקשו האמנים להעלות על סדר היום במחאתם: הלגיטימיות הציבורית של מפעל ההתנחלויות. תוכן מחאת האמנים, מהותה והרציונל שעמד בבסיסה, כמעט ולא הוצגו לקוראים.

הסיקור הבעייתי של מחאת האמנים לא עומד בפני עצמו. סיקור זה הוא חלק מהאווירה הציבורית המסוכנת, השולטת בימים אלה בישראל ואשר באה לידי ביטוי, בין השאר, בהצעות חוק אנטי-דמוקרטיות, בהתלהמות ובאיומים כלפי ארגונים לשינוי חברתי וכלפי יחידים המשמיעים ביקורת נגד התנהלות ממשלת ישראל.

העיתונות, "כלב השמירה של הדמוקרטיה", אמורה להיות מחסום בפני רוחות הגזענות והמגמות האנטי-דמוקרטיות הללו, ולספק לצרכניה תמונת מציאות הוגנת, רחבה ובלתי מתלהמת. לא כך מצאנו, לצערנו, בסיקור של העיתונות המודפסת את מחאת האמנים נגד הופעת התיאטרון הציבורי בישראל מעבר לקו הירוק.